

Yliopistojen johtosäännöt, johtaminen ja demokratia Suomessa professoreiden näkökulmasta

Professorit arvioivat yliopistojen hallintoa kriittisesti mutta rakentavasti. Professori Jari Stenvallin laatimasta raportista ilmenee, mihin suuntaan yliopistojen hallintoa on syytä kehittää niiden professoreiden mielestä, joilla on kokemusta yliopistojen keskeisistä toimielimistä. Selvitys osoittaa, että yliopistolaki ei ole saavuttanut alkuperäisiä tavoitteitaan johtamisen ja yliopistodemokratian osalta. Tästä syystä yliopistolakia on muutettava.

Yliopiston autonomian eli yliopistoyhteisön itsehallinnon (yliopistodemokratian) kannalta on olennaista, minkälaista toiminta- ja johtamiskulttuuria johtosäännöillä luodaan. Keskitetyssä johtamismallissa autonomia tarkoittaa pikemminkin rehtoreiden vahvaa valtaa päättää yliopiston asioista kuin yliopistoyhteisön vaikutusmahdollisuuksia sitä itseään koskeviin asioihin. Tämä malli ei ole tarkoituksenmukainen yliopistoyhteisön kestäväen kehityksen, hyvän hallinnon, läpinäkyvyyden, yhteisöllisyyden, akateemisen vapauden sekä korkeatasoisen tutkimuksen ja opetuksen kannalta. Yliopistojen tulossopimuksissakin on asetettu tavoitteeksi yliopistoyhteisön hyvinvointi ja hyvä johtaminen.

Professori Jari Stenvallin laatiman raportin pohjalta nousevat seuraavat johtopäätökset:

- Yliopistoissa olisi tarkoituksenmukaista kehittää yliopistoyhteisöä edustavan monijäsenisen toimielimen (jota kutsutaan eri yliopistoissa nimillä yliopistokollegio, konsistori tai akateemisten asiain komitea) ja hallituksen välistä työnjakoa ja yhteistyötä. Stenvall kutsuu tätä nimellä **kollegiomalli**. Tämä selkeyttäisi yliopistojen johtamista ja edistäisi yhteisöllisyyttä.
- Yliopistoissa pitäisi kehittää hallituksen ja rehtorin toiminnan arviointia, jotta yliopistojen ylin johto toimisi tehokkaammin yliopistoyhteisön hyväksi.
- Yliopistolakia pitää muuttaa niin, että yliopistoyhteisöä edustavan monijäsenisen toimielimen tehtäviin lisätään **yliopiston johtosääntöjen hyväksyminen** siltä osin, kuin niissä määrätään yliopiston toimielimistä sekä niiden tehtävistä ja kokoonpanosta. Yliopistolakia tulee muuttaa myös siten, että yliopistoyhteisöä edustavan monijäsenisen toimielimen tehtäviin lisätään strategian, talousarvion sekä toiminta- ja taloussuunnitelman hyväksyminen. Hyvän hallinnon periaatteen mukaisesti yliopiston hallituksen tulee nauttia kollegion luottamusta. Kollegiolla on mahdollisuus vaatia hallitusta puuttumaan siihen, jos yliopistojen ylimmän johdon toiminnassa on yliopistoyhteisön näkökulmasta puutteita.

Raportin tavoitteena on luoda laadullinen kokonaiskuva professoreiden näkökulmasta yliopistojen johtosäännöistä, yliopistodemokratiasta ja johtamisesta sekä aikaansaada näihin liittyvää keskustelua. Tätä kautta luodaan edellytyksiä myös sille, miten asioita tulisi kehittää suomalaisissa yliopistoissa, kun tavoitteena on hyvä johtaminen, hyvinvoiva yliopistoyhteisö ja toimiva yliopistodemokratia. Tämä riippumaton tutkimusraportti on jatkoa professori Jari Stenvallin keväällä 2022 laatimalle selvitykselle yliopistojen johtosäännöistä.

Jari Stenvall (2022): Kohti hyvin johdettuja, yhteisöllisiä yliopistoja ja yliopistodemokratiaa – yliopistojen johtosäännöt, johtaminen ja demokratia Suomessa professoriaktiivien näkökulmasta.